

ПЛЕНАРЕН ДОКЛАД

от доц. д-р Атанас И. Владиков

по повод 30-годишнината от създаването на Стопански факултет
на Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

на тема:

„Трансформациите в потреблението на хранителни стоки –
идентичност за средиземноморските навици на българина
или европейски цивилизационен избор“

(на примера на едно университетско изследване)

и във връзка с провеждането на научно-практическа конференция:

„Развитие на българската и европейската

икономика – предизвикателства и възможности“

27 май 2022 г., петък, гр. Велико Търново

Уважаеми господин Ректор,

Уважаеми представители на ректорското ръководство,

Уважаеми господин Декан,

Уважаеми господин Председател на организационния комитет на научната конференция

Уважаеми организатори на научната конференция,

Уважаеми колеги – професори, доценти, главни асистенти, асистенти, докторанти и студенти,

Уважаеми гости – всички,

Благодаря за високата чест, която ми оказахте с отправената Покана да изнеса Пленарен доклад по повод светлия научен празник: навършването на 30 години от създаването на Стопански факултет на Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“.

Бих искал да Ви пожелаая да сте здрави, усмихнати, творчески настроени и да работите в професионална хармония в полза на утвърждаване на доброто име на Стопанския факултет и в полза на нашата страна! Също така Ви пожелавам да продължавате да бъдете научната Светлина в областта на икономическите и социални науки за всички онези, които търсят чрез Вашите учебни програми обективната истина и достигането на високо професионално ниво на реализация!

И на последно място по изброяване, но не по значение – Ви пожелавам най-сърдечно да продължавате да бъдете академичното средище за всички онези, които искат да се учат от Вас как да живеят и работят като личности със свободен дух и свободна творческа мисъл!

Честит 30-годишен юбилей!

Настоящият Пленарен доклад съставих на основата на университетско изследване по двегодишен проект, в който работя с мои колеги и подадената от мен статия на английски език за научно-практическата конференция, на която имам честта и удоволствието да присъствам: „Смесени сигнали при потреблението на храни в България за програмния период: 2014–2020 г. (опит за прилагане на концепцията за ценовата еластичност на търсенето)“. Ето защо, от една страна, използвам този висок форум да анонсирам за първи път постигнатите научни резултати в изследваната от мен област, а от друга страна – да представя на широката аудитория на достъпен

език своите виждания и натрупано разбиране за това, което мисля, че ни очаква по повод една от най-критичните теми не само за нас – гражданите на Европейския съюз, но и за всички жители на нашата планета Земя: **въпросът с храната и изхранването на населението.**

В настоящия Пленарен доклад считам за необходимо да въведа някои нови „мисловни маркери“, които по етапен път навлизат от развитите страни към развиващите се страни и очертават граничната полоса на предстоящото ново цивилизационно разделение в света! По мое мнение двете сфери на мисловно влияние ще конструират икономически мрежови динамични системи за всички, които желаят да трансформират своите общества, ведно с преобладаващите водещи в икономически план страни – и другите, които изпитват резистентност и страх от бъдещето и са положили „мисловна котва“ в едно отиващо си минало.

В този смисъл считам, че думата „ресурс/и“ ще бъде заменена в 21-ви век с думата „капитал/и“ и ще се появи нов „речник“, ново „мисловно поле“, нови закономерности и нови принципи за упражняване на икономическите и социални връзки.

На първо място – за природата ще се говори не като за „природен ресурс/и“, а като за „природен капитал/и“. На второ място – за човека ще се говори и мисли не като за „човешки ресурс/и“, а като за „човешки капитал/и“. И на трето място – за наличните „стопански ресурс/и“, ще се говори като за „стопански капитал/и“.

В развитите страни вече много усилено се говори за „новата връзка“ и новото „мисловно поле“, съставено по линията: **природен капитал – човешки капитал – стопански капитал.** Към тези три основни компонента – следва да се добавят още два: **изграждането ново поколение публични/обществени политики** и внедряването на **нови технологични решения и иновации.** Обвързани в един кръг, тези пет компонента ще положат основите на биоикономиката/кръговата икономика – с най-голям вектор на действие и влияние: снижаване създаването на отпадъци от всякакъв вид и намирането на нови решения и технологии за тяхното оползотворяване. Разбира се, новото поколение икономика – кръговата икономика, ще се движи с моментално действие/реакция/отговор от множество стейк-холдъри (граждански групи, институции, бизнес сдружения и други заинтересовани страни, включително вътрешни и външни за даден икономически домейн); това мигновено информиране и споделяне на информация се превръща в ключов момент за трансформацията на обществата, благодарение на дигитализацията и „интернет на нещата“.

По мое мнение – структурата и съдържанието на кръговата икономика ще трансформира и културологичните профили и социални нагласи особено бързо за всички онези, които прекарват по-голяма част от своето житейско време обвързани с устройства за дигитална комуникация в реално време; а именно – това е не само младото поколение, но и всички, които инвестират в дигитализация и информация за разпознаване и обяснение на динамичните процеси, в които сме потопени да живеем, работим, но най-вече да се храним здравословно.

Казано метафорично – „ефектът на пеперудата“ в икономическия глобус на отношения ще става мигновено през насочените информационни потоци или камшично/шоково за онези, които не са подготвени. В този смисъл, очертавайки по този начин контурите на настъпващата трансформация, искам да обърна поглед към факта, че в международен план кризата с производството на разнообразни и питателни храни като крайни продукти обаче се разраства не от вчера.

ФАО/FAO – организацията на ООН, която следи глобалните процеси по изхранването на световното население – бие камбаната за задаващия се глад от поне десет години. Продоволствената криза не се развива линейно, а се развива циклично; разпространява се с „ефекта на пеперудата“!

В страни като Мианмар (бивша Бирма) например работещите на чаените плантации – нямат средствата да си закупят чашата чай, който берат цял ден. Появата на прекариатна класа в страни от третия свят и слаборазвити в икономически план страни като Бангладеш, Етиопия, Камерун или многолюдни страни като Индонезия, Нигерия, Бразилия започва да се предава по веригите за доставки в целия свят и да поставя на карта въпроса с физическото оцеляване на огромни маси от хора.

Например всеки ден от засядането на огромния кораб-контейнеровоз от стоки в Суецкия канал „Евър гивън“ (Ever Given) през изминалата 2021-ва година нанасяше по 10 милиарда долара загуби на ден на световната търговия – произведени, но недоставени стоки...

Ето защо в условията на една динамична смесица от икономически сигнали и каскадни кризи, т.нар. „черни лебеди“ по виждането на Насим Талеб, а именно: природни бедствия, COVID-19 вълни, войни – считам, че на въпроса за борбата с глада следва да се гледа като на „черен лебед“ и поради това с най-висока степен на сериозност и отговорност. Мисля, че **изхранването на населението на страната следва дори да бъде важна компонента от националната ни сигурност.**

По международни данни от преди няколко години е установено, че повърхностният почвен слой на планетата се уврежда с голяма скорост и голям мащаб. Борбата за опазване чистота на почвите, водите, въздуха – вече покачва своята цена, защото се създават нови болести по растенията, животните, хората – и въобще цялата биосфера, атмосфера и хидросфера! В този смисъл **преминаването към биоикономика следва да се съчетава и с висока степен на трансформиране на формите и степените на защита на обществото в областта на биосигурността.**

Не бих искал да звучи пресилено, но все пак научната почтеност ми налага да спомена и думата, която не искам да казвам на глас – **активно да се потърсят форми и степени на защита на населението от евентуална биологическа война.** Както се видя от кризата с Ковид-19, един вирус и неговите мутации могат да бутнат не просто една икономика, а да ударят като падащо домино всички икономики едновременно – и те да преминават каскадно от локдаун в локдаун с висока степен на заразност и смъртност сред населението.

Предвид глобалните трансформационни параметри, изниква резонният въпрос за изменението на културологичните и социални профили на континента Европа и в частност на страните от Европейския съюз с оглед опазване хранителния стандарт и осигуреност на храни за поддържане на нациите здрави.

Българското общество също предстои да трансформира своята култура, бит, нравственост и нагласи! Изоглосните икономически отношения (икономика от говорещите само на собствения си език) са архаичност в днешно време. Лингва-франка на нашето съвремие е английският език и неговото владение не се приема вече за конкурентно предимство. Неминуемо, през този език в идващото столетие ще се пренасят и основните стандарти на работа, иновации, технологии, културни идентичности и изграждане на общности със споделени ценности за уважение към свободата на самоопределянето и траекториите за себerealизация – в културен, обществен, икономически, политически – всякакъв план. Нещо повече, отношението към социално-дигиталните реалности на съвременността и навлизането на киберикономиката като ежедневен стандарт за взимане на решения слага своя „дигитален отпечатък“ **върху нравите на българина.** В по-голямата си част българското общество ми се струва подвластно на това, което белгийският социолог Андре Сапир нарича „средиземноморски модел“, посочвайки някои отличителни белези, като най-обозрим сред които е: **кафе-културата.** Определено, българската нация не следва англосаксонския модел на икономическо развитие, нито скандинавския такъв, нито дори континентално-европейския – и при всички случаи не може да се каже, че е дефиниран патриархално! Но можем със сигурност да твърдим, че кафе се пие от Монтана до Ахтопол и от Сандански до Шабла.

В допълнение към кафе-културата като идентификатор за средиземноморски нагласи може да се посочи и виждането на Фернан Бродел за средиземноморския ареал като контур, в който се вписва нашата страна. Нашата страна е била поместена в историческите граници на някогашната Римска империя, която е имала навика да заема територии, в които може да се гледа вино. И, безспорно, страната ни е винарска дестинация и предлага един от най-конвертируемите си продукти в чужбина и преди, и днес – българското вино.

Вино-културата (и свързаните с нея субкултурни прояви в най-колоритния смисъл на думата) е другият отличителен маркер за нашето общество.

И третият важен социален маркер по мое мнение е, че българският обществен модел е дефиниран около фигурата на жената, която взема решения – т.нар. „митер“.

Матриархалното начало в нашата страна стои като централен противовес на преобладаващите нагласи за мъжа-господар. Не съм убеден, че джендъризма като модерно течение ще заличи утвърдените и здраво вкоренени нрави и средиземноморски нагласи по тези ширини: мъжът да уважава решението и волята на жената като жена-димиург.

В частност – българската жената се явява и димиург-нормотворец в дома и преобладаващо тя се явява и икономистът в семейството, който ще калкулира семейния бюджет за храна по най-добрия начин, три пъти на ден, седем дена в седмицата, 365 дни в годината, за да има здраво семейство и здрави деца! Поставяйки и този мисловен маркер – мога да премина към историческия трансформационен ракурс на доклада.

По мое мнение, първият централен проблем на икономическата трансформация в нашата страна е характерен и за някои други източноевропейски страни – вече членове на ЕС! А именно, че до 1989 г. страната в икономически план е част от Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ), който като икономически блок има население към онзи момент (1989 г.) от почти 483 милиона души.

Като част от този икономически блок населението на страната ни е около 9 милиона души и съставлява почти 2% от населението на икономическия блок – СИВ. В този смисъл организацията на производствените мощности е по СИВ-технологии и международната търговия е в рамките на СИВ. За сравнение – към момента страните в Европейския съюз (ЕС-27) имат сумарно население около 450 милиона души, като страната ни е с население от около 6 милиона души, което е около 1% от населението на ЕС.

На практика, в периода на икономическа трансформация от планова икономика към пазарно стопанство голяма част от производствените мощности в страната ни бяха преобразувани или унищожени, ведно с повсеместната деиндустриализация и декапитализация, дължащи се на серия от обективни икономически причини (загуба на пазари, неконкурентни производства, липса на финансиране и др. под.), но най-вече на антропогенния фактор, който не съумя да надгради и да се адаптира към новите условия на средата.

До 1915 г. в България е имало само една консервна фабрика. В периода между Първата световна война (1914–1918 г.) и Втората световна война (1939–1945 г.) производството на консерви се засилва: в страната има 50 големи фабрики и 668 по-малки консервни цеха. И вече в периода на членство на страната в СИВ, тя отбелязва в годините между 1970 г. и 1980 г. производство от над 1 млн. тона консерви годишно. Освен това в периода 1983–1989 г. при 9-милионна нация и около 4,2 милиона души заети – страната е изнасяла между 400 хил. до 450 хил т. плодове и зеленчуци на година.

Днес по различни данни около 70% до 80% от хранителните продукти, които се продават в търговската мрежа на страната – не са български. Например по българските пазари и магазини за храни масово се продават картофи от делтата на Египет, банани от Хондурас, орехи от Бразилия, месо от Аржентина, риба от Норвегия, кленов сироп от Канада и много други.

На практика, изниква острата нужда от изготвянето на обективни анализи за влиянието и ползите от международната и вътреобщностната търговия на храни за страната ни и как това се отразява – от една страна, на потреблението на хранителни продукти и здравето на човека, а от друга – на производствено-логистичните вериги за доставки на храна, произведена от български фермери и кореспондиращата биосигурност в производствените локуси и природни ареали.

Също така – ако се посочи примерът с лозарството – във връзка с наличието на вино-култура, като маркер на средиземноморска идентичност, следва да уточня, че в средата/края на 80-те години в България се отглеждат около 100 млн. лозички годишно. Към днешна дата няма точна статистика, но се счита, че това са около 20 млн. лозички годишно. При пепиниерството – посадъчният материал в наши дни основно е на вносни подложки – американски или френски поради различни съображения и калкулации.

В по-голямата си част нашето общество има трайни нагласи да предпочита да консумира храна, която е произведена в България, отколкото от чужбина, но реално пазарува – както подчертах, вносни хранителни стоки за своята трапеза и фактически финансира чужди бизнеси и икономики. В тази връзка припомням, че страната ни има почвен капацитет от 15 вида почви, което представлява изключително богато разнообразие на почвената покривка, като 46% от територията на нашата страна е използвана земеделска площ (ИЗП) – обработваема земя, трайни насаждения, постоянно затревени площи, семейни градини и оранжерийни площи. Това е един недоизползван потенциал към момента за изхранване на население, което е с една-трета по-малко спрямо преди 30 години.

Тук идва по мое мнение и **вторият централен проблем на трансформацията** в нашата страна. До момента – съгласно регулярните преброявания на земеделските стопанства в страната – те рязко намаляват през годините. За сравнение – през 2003 г. в България има 665 500 земеделски стопанства, докато през 2020 г. те стават 132 400.

Статистика по отношение на заетостта показва, че заетите в сектора на селското стопанство са били около 750 хиляди, докато през 2020 г. те вече са по-малко от 90 хиляди и продължават да намаляват; това е около 3% от всички заети в страната, които са приблизително 3,1 милиона души.

Несъмнено, секторът за производство на хранителни продукти от българското селско стопанство започва да отблъсква и средната, и младата генерация на страната поради множество причини: липсата на механизми за гарантиране на справедливи доходи за фермерите, липсата на институционална защита и финансова солидарност/компромис в трудни години, при висока инфлация и форсмажорни обстоятелства, слабофункционални или нефункционални съсловни организации по сектори, липсата на информация за тенденциите на европейските и международните пазари, познаването на сложните регулационни и административни процедури и правила на Европейския съюз и други.

Третият централен проблем идва от това, че в областта на растениевъдството липсва съвременна информационна база от данни за потенциалните икономически стойности (пазарна валоризация) на различните видове растителни култури съобразно постулатите на биогеографията. Тук е мястото да посоча, че от областта на аграрния икономикс е известно, че растенията с икономическа стойност могат да бъдат групирани по повод условията на тяхното бизнес използване като растения подходящи за хранително-вкусовата промишленост (ХВП), козметичната промишленост и фармацията.

В зависимост от това какви са естествените им съединения – тези растения могат да се използват за различни производствени процеси. В този смисъл е важно поземлените участъци да бъдат геореферирани и тази информация да може да бъде ползвана по дигитален път за планомерно взимане на решения от различните участници по веригата на създаване на икономическа стойност до крайния клиент.

Към момента в света има регистрирани 311 бази данни с около 3,6 милиона броя парцели земя, които са геореферирани и са подходящи за отглеждане на различни култури, според Глобалния индекс за бази данни за растителни площи (GIVD, Global Index of Vegetation-Plot Database).

На ниво ЕС има 89 бази данни с 1,7 милиона броя такива геореферирани парцели.

Тези бази данни демонстрират всички характеристики на растенията, които са геореферирани и имат точни локации на определена територия. Подобен род бази от данни служи като стабилна отправна точка за икономически анализи, защото по геореферантата локация може да се направят съответните морфологични анализи на почвата, както и съпътстващите биогеографски анализи, за да се прогнозира и изчисли какви растения/култури могат да бъдат жизнеспособни и годни за икономиката общо и за хранително-вкусовата промишленост (ХВП) в частност.

За съжаление, към момента в страната нямаме надеждна геореферирана база от данни, която може да покаже в изменящите се климатични условия и новата пазарна динамика какво, къде, кога и как може да се отглежда с икономически значима и финансово рентабилна стабилност при спазване на принципите на кръговата икономика.

Отваряйки въпроса за производството и преработката на храни като част от бъдещата кръгова икономика на страната – поставям и **четвъртия централен проблем на трансформацията**. Припомням, че основната компонента в новата кръгова икономика е производството на стоки; за нуждите на настоящия анализ – на храни: без вредни отпадъци или с минимални такива за околната среда.

Съвременните технологични решения предлагат голям избор за преработване и рециклиране на отпадъците от храни, разположени в две големи икономически схеми: термохимическата конверсия и биохимическата конверсия на отпадъците от храни.

В първата група технико-икономически схеми се включва изграждането на инсинератори, инсталации за хидролиза и инсталации за обработка на отпадъка чрез методите на екстракция, пиролитичното изгаряне и някои други по-комплексни методи.

Благодарение на различните методи за термохимичната конверсия на отпадъците от храни могат да се произвеждат нови продукти като гелове на водна основа, биолепила, целулоза, пектин, каротеноиди (функционират като добри антиоксиданти), флавоноиди (които могат да подобряват човешкото здраве и дори да действат директно като антибиотици), ензими и много други. От хранителни отпадъци от животни (кланични субпродукти) може да се произвежда колаген, протеинов хидролизат, продукти за козметиката и т.н.

Във втората група технико-икономически схеми, базирани на биохимичната конверсия, могат да се произвеждат на основата на алкохолната ферментация и анаеробните процеси също висок клас продукти като биоторове, биоетанол (удачен за новото поколение камини), биобутанол (гориво за автомобили, произвеждано от биомаса), биометан (от отпадъците на хранително-вкусовата промишленост, от останалите храни по ресторантите, от други видове отпадъци, дори от утайки от отпадъчни води) и други.

Към момента обаче приоритетно отпадъците от храни (и въобще отпадъците в страната) се депонират (извозват се на депа), като едва 28%–30% от всички отпадъци в страната се рециклират. За сравнение, в Германия се рециклират около 70% от всички генерирани отпадъци. Технологичното изоставане на страната спрямо останалите страни в ЕС по отношение на изграждането на подходящ инфраструктурен капацитет за преработка на отпадъци е предпоставка и за бъдещото икономическо изоставане в условията на биоикономика – т.нар. „зелена сделка“ на ЕС. Тук е мястото да подчертая, че превръщането на страната ни в пълноправен член на Европейския съюз през 2007 г. наложи възприемането и на общозадължителната селскостопанска политика (ОСП) като стандарт за работа в българското селско стопанство. Българските фермери и българските институции не бяха подготвени да посрещнат европейските предизвикателства като техническите форми на регулации в областта на животновъдството и растениевъдството; като фаворизирането на секторни различия и съсредоточаване на огромни плащания към малко на брой, на огромни по размер земеделски стопанства; като окрупняването на производителите; като изграждане на ефективни системи за защита срещу лобизъм от международни конкуренти на пазара и др. под. форми на интервенция.

Оттук произтича и **петият централен проблем на трансформацията** – остро се поставят въпросите за субсидираност за новите страни членки на ЕС, ведно с въпросите за конкурентността и етичността при отглеждане и дистрибутиране на т.нар. „нови хранителни продукти“, а именно: генно-модифицираните храни (ГМО) и клонирането на животни за стопански нужди и консумация. Тепърва предстои изготвянето и верифицирането на докладите за това какви средства са разпределени и разходвани в програмния период, който приключи (2014–2020 г.) по отношение на субсидиите в областта на селското стопанство, но по предварителните разчети Република България можеше да получи максимум за този период:

- по преките плащания: 4,5 млрд. евро;
- за финансиране развитието на селските райони: 2,3 млрд. евро;

За сравнение – усвояемостта на средствата по първия програмен период на европейско членство (2007–2013 г.) за България в областта на селското стопанство – този процент е **22%**.

Ако верификацията покаже, че този процент на усвояемост от 22% е запазен и през 2014–2020 г., може да се окаже, че българското селско стопанство е усвоило едва 1,5 млрд. евро от максимално предвидените 6,8 млрд. евро за програмния период.

За предстоящия програмен период (2021–2027 г.) има различни предложения за размера на средствата по Общата селскостопанска политика (ОСП) за целия ЕС от около 1 трилион евра (Финландия като Председателстваща Съвета на министрите през 2019 г.), 1,1 трилиона евра (Европейска комисия), 1,3 трилиона евра (Европейски парламент). Окончателното решение за размера на средствата по ОСП в Многогодишната финансова рамка (МФР) е прието на 2-ри декември 2021 г. и ОСП ще започне да се изпълнява от 01.01.2023 г. Всяка от страните членки на ЕС ще следва да състави собствен План за действие по ОСП в новия програмен период, който да кореспондира на стратегическите цели за периода.

Структурирайки проблематиката на настоящия Пленарен доклад предвид новите мисловни маркери за света, трансформационния вектор в българския социум и изменящата се икономическа култура, както и петте централни проблема, дължащи се на постоянното сравнение – „България извън ЕС“ и „България в ЕС“, е време да се позова на някои конкретни изчисления по повод поведението на потребителите на хранителни стоки за изминалия 7-годишен програмен период: 2014 – 2020 г., който изследвах. В подадената научна статия разглеждам как ценовата еластичност на търсенето на хранителни стоки осцилира за храните – обикновено считани за „нормални“ и/или „жизнено необходими“ в българското семейство като българска кухня, средиземноморска кухня или европейска кухня – и в преобладаващия случай според икономическия фактор „митер“, за който споменах по-рано – който взема решения какво да се сложи на трапезата.

Поради големия набор от данни за хранителни стоки и спецификата на изчисленията, моето изследване е съсредоточено върху 78 най-популярни за консумация храни, а всички мои изчисления са базирани на официални данни, публикувани от Националния статистически институт на България.

От методологическа гледна точка, в научното изследване обръщам повече внимание на това доколко се променя потреблението, а не толкова каква е инфлацията за отделни хранителни стоки или стокови групи.

Техническо уточнение е, че цените на храните за сравнителни цели в ЕС се измерва както е предвидено в Регламент (ЕС) 2016/792 (Класификация EUCOICOP), а индексът на потребителските цени в България разграничава две потребителски кошници: „обикновената“ потребителска кошница (която наблюдава много голям брой потребителски артикули – пакет от 846 стоки и услуги с приблизително 41 000 планирани наблюдения на месец за статистическата 2022 г.) и „малката“ потребителска кошница (на 100-те най-необходими стоки и услуги за живот; годишни данни на НСИ), които се приемат за основни храни.

Без да давам конкретните стойности на калкулираните еластичности на 78 вида хранителни стоки за 7-годишния период, обобщено мога да кажа, че през периода 2014/2015 г. установих, че има 3 хранителни стоки, които са изключително еластични спрямо промените в цените: рибните консерви, бирата и зеленчуковите сокове. За периода 2015/2016 г. изключително еластично поведение демонстрира консумация на микс от меса, рибните консерви, плодовите консерви и маринованото кисело зеле. Изключително нееластичното поведение демонстрират категориите: ягоди, малини и пресни зеленчуци за периода 2014/2015 г., както и сладкиши, тикви и салами с кратък срок на годност за периода 2015/2016 г.

Високоеластични са следните хранителни продукти: вина и ядки (2016/2017 г.) и чайове, сирена и пресни зеленчукови подправки (2017/2018 г.). Други относително еластични хранителни стоки остават зеленчуковите консерви, плодовите консерви, както и маринованото кисело зеле. Екстремно нееластични остават ягодите и малините, бирата и консервите с месо. За периода 2018/2019 г. високоеластични са маринованото киселото зеле, чесънът и гъбите (консервирани и

сушени), а за следващия период: 2019/2020 г. тези категории променят драстично поведението си и се превръщат в основни храни.

В резултат на университетското изследване, в което участвах, и изпратената статия за публикуване, считам, че тази публикация и нейното представяне на 30-годишната юбилейна конференция на Стопанския факултет е първият по рода си микроикономически опит в страната за детайлно анализиране на ценовите еластичности на търсенето на хранителни стоки в България за целия програмен период 2014–2020 г.

В изследването установих, че има нарастващи цени на храните за много хранителни стоки; **а високите вариации в еластичността се дължат на външни шокове („черни лебеди“ по Н. Талеб) във веригата на доставки на храни като цяло, тъй като България е отворена икономика**, следователно – предразположена не само към инфлация, но и към други видове икономически шокове.

Обвързването на маркетинговото поведение с моделите на консумация на храни и диетичните записи в дигитален формат и чрез специализиран софтуер, може да осигури по-голяма информираност на широката общественост, частните корпорации и публичните институции и организации за създаване на цялостни политики за диетичните и диетологичните навици на българите, както и за защита на здравето на хората. Разбира се, това ще изисква разширено и редовно събиране на набори от данни, за да се състави стабилен модел за прогнозиране на различни потребителски тенденции и пропуски в поддържането на здравословен начин на живот.

В случай че подобен род бази от данни започнат да се генерират и обработват – е напълно възможно да се направят и допълнителни изводи, касаещи не само естеството на хранителните отпадъци, които ще се генерират и евентуално какво може да се преработи чрез биотехнологични икономически инсталации, но и да се създадат адекватни политики за здравето на индивидите.

За сравнение, германското федерално Министерство на храните и земеделието поддържа специализиран сайт с 15 000 хранителни стоки, които се консумират от немските потребители, и в тази база от данни за всяка хранителна стока са дадени и детайли относно общата хранителна информация за нейната консумацията, милиграми витамини на 100 грама ядлива порция, съставът на минералните вещества, микроелементите, въглехидратният състав, съставът на фибрите, аминокиселините и съставът на мазнини. Чрез създаването на подобни „големи данни“ (big data) в дадена „облачна система“ може да се разработи изцяло **нов набор от политики не само от икономическа и маркетингова гледна точка, но и от гледна точка на подобряване на политиките за обществено здраве и справяне с нарастващия проблем с изхранването и хранителните разстройства**. Задълбоченият икономически анализ на моделите на потребление може да свърже цените на храните с количествата на храните, с предпочитанията за разходи за разполагаем доход, с избора на потребителите и с изцяло ново поколение публични политики, за да се предотвратят и лекуват заболявания и проблеми, предизвикани от храненето.

Ето защо считам, че подобен род научни изследвания и тяхната публична разгласа могат да бъдат в основата на трансформационните политики (глобалните мега-трендове) не само за конкретна страна, но и за цели икономически блокове. Обработването на подобни масиви от „големи данни“ може да се ползва и за **реиндустриализация на българската икономика на основата на семейното предприемачество, като контрапункт на глобализацията и глобализма – особено що се касае до изхранването на населението**. При всички случаи феноменът на дигиталната модерност, киберикономиката и международната търговия на храни ще се свързват с феномените на „модерното здраве“ и „модерните болести“, които ще трансформират поведенческите модели към „глокални“ решения: глобални мега-трендове с локални ефекти.

Кръговата икономика отваря нови възможности за изместване на еднократното и престижното потребление с потребление по начин, който щади природата и има регенеративна капиталова функция, тоест – капитал, който ще се ползва няколко генерации.

В заключение смятам, че всички тези нови въведения и процеси са за добро и няма съществуващо да деформират добрите средиземноморски навици, изграждани хилядолетия по нашите земи: да уважаваме кафе-културата, да ценим хубавите вина и да слушаме какво казват жените!

Още веднъж: Честит 30-годишен юбилей!

Благодаря Ви за вниманието!

За контакти:

доц. д-р Атанас Владиков,

„Световно стопанство и международни
икономически отношения – Европейска икономика“,

www.atanasvladikov.eu

Катедра „Маркетинг и международни икономически отношения“
Факултет по икономически и социални науки, ПУ „Паисий Хилендарски“
